

институцијом, и то кроз нове облике рада и финансирања; курикуларну иновацију – увођењем кроз одређене предметне садржаје или увођење самог предмета који се односи на каријерно вођење; индивидуалну иновацију – као иновација једног или групе наставника у средњој стручној школи и каријерног вођења и саветовања једног броја ученика.

Изазови

Закон о средњој школи потврђује потребу сарадње средњих стручних школа са привредним окружењем, а предвиђа и да као подршку школама у организацији практичне наставе министар пропише начин њене реализације. Континуирана институционална сарадња средњих стручних школа и послодаваца, нарочито у прилагођавању дела образовних планова и програма потребама локалне и регионалне привреде као и организовања стручних пракси, није развијена и то успорава развој и ефикасност средњег стручног образовања и адекватност квалификација младих који излазе на тржиште рада.

Највећи део стручне праксе, одвија се у образовним институцијама. Да би се овакав вид наставе квалитетно реализовао, неопходно је да школе буду добро опремљене и да имају могућност да испрате убрзани технолошки развој. Са друге стране, осим добре опремљености, овакав систем подразумева да наставни кадар може да испрати овакве убрзане промене и да на најбољи и компетентан начин омогући ученицима квалитетан процес учења. Чињеница је међутим, да се процес наставе мења спорије од захтева тржишта рада и од промена које се одвијају у друштву.

Пракса, коју ученици обављају у предузећима у оквиру блок наставе, суочава се са неколико озбиљних изазова. Пре свега, проблем је у томе да нема структурираног праћења квалитета наставе која се одвија у предузећима и нема система контроле квалитета. Не постоје дефинисани стандарди које предузеће мора да оствари, не постоје критеријуми за избор инструктора у предузећима нити лиценцирања запослених, а ученика и даље прати наставник запослен у школи коме ученик предаје дневник праксе. Често се дешава да ученици у предузећима не стичу потребне компетенције, већ да обављају разне друге послове невезане за струку.

Континуирана сарадња и веза привреде и средњих школа још увек није успостављена на систематски начин. Неопходно је да се успоставе институционални механизми у циљу реализације различитих облика сарадње средњих стручних школа са привредом и успоставити функционалан рад секторских већа. Важно је дати већу аутономију локалним самоуправама и привредним субјектима у креирању програма стручне праксе, регулисати и разрадити начин и услове обављања ученичке праксе, обавезе стручних школа и ученика, као и послодаваца у утврђивању програма праксе и њеном извођењу и усвојити предлог додатних стандарда квалитета рада средњих стручних школа који се односе и на реализацију практичне наставе и стручне праксе.

Могућности за унапређење радне праксе

Успостављање партнерства

Професионална пракса, као директна спона средњошколаца и будућих послодаваца, треба да буде конципирана у складу са потребама и могућностима, као и стратешким планом локалног и регионалног економског развоја, на начин који стимулише послодавце да на што бољи и адекватнији начин допринесу развоју компетенција ученика.

Сарадња може да буде успостављена кроз:

- Укључивање послодаваца у процес припреме програма, циљева, исхода и начина реализације радне праксе;
- Укључивање послодаваца и стручњака у реализацију наставе која се одвија у образовној институцији – гостујући предавачи;
- Укључивање свих заинтересованих страна на локалном или регионалном нивоу у припрему плана и програма практичне наставе и радне праксе;

Организација наставе

Успостављање функционалне сарадње између средњих стручних школа и компанија / послодаваца поред тога што може да допринесе решавању питања везаних за ученичку праксу и повезивање младих са светом рада, даје и могућност да се представници образовних институција континуирано упознају са техничко-технолошким и организационим иновацијама значајним за делатност и иновације у образовању и омогућава континуирано напредовање наставника и усклађеност знања и вештина са променама на тржишту рада. Достицање циљева и општих исхода образовања може да буде унапређено на следеће начине:

- Кроз модуларно а не искључиво предметно планирање и реализацију наставног процеса;
- Кроз примену диверсификованих метода рада са ученицима које подстичу самосталност у раду, групни рад, решавање проблема и сл.;
- Кроз унапређивање развоја општих компетенција и такозваних ``меких вештина`` код ученика у току реализације наставних садржаја (тимски рад, лидерство, комуникацијске

вештине, решавање проблема и сл);

- Кроз унапређивање развоја општих компетенција и такозваних ``меких вештина`` код ученика у току реализације ваннаставних активности (тимски рад, лидерство, комуникацијске вештине, решавање проблема и сл);
- Квалитетно и систематско каријерно вођење и саветовање са ученицима може да допринесе стварању позитивних вредносних ставова ученика према пракси и стицању вештина и компетенција потребних на тржишту рада као и за целоживотно учење.

Изградња капацитета

Континуирана изградња капацитета представника образовних институција, напредовање наставника и усклађеност знања и вештина са променама на тржишту рада предуслов су за унапређење квалитета средњег стручног образовања. Да би се капацитети и знања градили неопходно је:

- Континуирано унапређивање компетенција наставника практичне наставе путем њиховог умрежавања и континуиране сарадње са послодавцима;
- Умрежавање са школама које су биле или су у овом тренутку укључене у реформске процесе ради размене знања и искустава кроз процес хоризонталног учења;
- Коришћење постојећих ресурса доступних у актуелним пројектима који се реализују подржани од стране ЕУ и билатералних донатора – пројекти попут ``Програм реформе средњег стручног образовања`` који омогућава реализацију акредитованих стручних семинара за заинтересоване средње стручне школе у Србији <http://www.vetserbia.edu.rs/homesr.htm>;
- Континуирано информисање о актуелним пројектима и процесима и могућим подршкама: <http://www.zuov.gov.rs/centri-zavod>; <http://omk-obrazovanje.gov.rs/omk-urbijsi/srednje-strucno-obrazovanje>

Ова публикација настала је у оквиру пројекта ``Праве вештине по мери послодаваца``, који спроводи Развојни бизнис центар Крагујевац, уз финансијску подршку швајцарске организације Solidar Suisse/Swiss Labor Assistance (SLA), канцеларија у Србији. Партнер на пројекту је Град Крагујевац, а сарадник Политехничка школа у Крагујевцу. Пројекат има за циљ да допринесе унапређењу конкурентности и запошљивости матураната средњих стручних школа, кроз премошћавање јаза између вештина развијених током формалног средњег стручног образовања и потреба тржишта.

Ауторка публикације је Јелена Марковић, дипл. психолог, експерткиња за област образовања.

Објављивање ове публикације подржао је Solidar Suisse/Swiss Labor Assistance (SLA), канцеларија у Србији.

Писани текстови у овој публикацији одржавају искључиво ставове аутора и не представљају нужно званичне ставове Solidar Suisse.

SOLIDAR
SUISSE

Swiss Labour Assistance SLA

Развојни бизнис центар Крагујевац
Николе Пашића 7/2 – 9, 34000 Крагујевац
Телефон: 034/206-853, Факс: 034/206-854
Е-маил: info@rbcentar.org
Веб сајт: www.rbcentar.org

КОМПЕТЕНТНИ МЛАДИ БОГАТИЈА ДРУШТВА

SOLIDAR
SUISSE

Swiss Labour Assistance SLA

Пројекат

``Праве вештине по мери послодаваца``

Друштва будућности

Континуиране социо-економске и демографске промене и убрзан научно технолошки развој претпостављају образовану популацију која је у стању да адекватно одговори на захтеве друштва и тржишта рада.

Двадесет и први век је век брзих промена и напретка. Конкурентност региона, држава и предузећа не одређује се више искључиво богатством природних ресурса, већ способношћу да се створе и искористе напредна знања и људски капитал.

Виши степен образовања не доводи сам по себи до већег благостања у некој држави. Оно што доводи до промене и што прави разлику између земаља по питању економског развоја јесте способност да се генерише знање које је продуктивно.

Развој економије и друштва у 21. веку тражи другачију образовну структуру у односу на ону која је била потребна пре пола века. Процене говоре да ће на нивоу Европске уније 2020. године, чак 16 милиона послова захтевати виши степен квалификација него данас.

Основни циљ савремених образовних система је развој компетентних ученика и будућих грађана, запослених, стручњака, предузетника, а визија друштва заснованог на знању је визија друштва компетентних људи чије су идеје, иновације и знање основни покретач развоја.

Компетентни млади богатија друштва

Осим општег повећања образовног капитала, концепција стручног образовања све више је усмерена на стицање стручних знања и развој кључних компетенција и вештина неопходних за успешан рад, даље учење, постизање веће флексибилности и веће мобилности радне снаге.

Препоруке на нивоу земаља Европске уније за развој стручног образовања и обука су следеће:

1) неопходан је развој атрактивног и инклузивног средњег стручног образовања и обука што подразумева високо образоване и квалификоване наставнике и тренере, примену иновативних метода учења, квалитетну и адекватну инфраструктуру, високу релевантност образовне понуде у односу на тржиште рада и проходност на више степене образовања;
2) неопходно је квалитетно иницијално средње стручно образовање које ће омогућити кандидатима стицање специфичних вештина и кључних компетенција и препознавање значаја и квалитета оваквог образовања у односу на опште образовање;
3) неопходно је укључивање радне стручне праксе у све иницијалне програме стручног образовања, како би се осигурало да млади стекну кључна знања, вештине и компетенције неопходне за адекватан улазак на тржиште рада. Да би се то постигло, неопходно је да компаније буду укључене у креирање и имплементацију обука у сарадњи са образовним институцијама;
4) неопходни су доступни и оријентисани на каријеру континуирани ВЕТ програми за све запослене, без обзира на ниво и врсту образовања, као и за приватнике и samozапослене и незапослене како би се утицало на њихово напредовање и евентуалне промене каријере;
5) неопходно је омогућити проходност између различитих система и нивоа образовања и омогућити признавање неформалног и информалног учења, укључујући вештине стечене на радном месту.

Истраживања показују да:

- Земље које имају добре програме стручног усавршавања и систем стручних пракси ефикасније решавају питања незапослености младих.
- Изгледи за запослење ученика који су се школовали у дуалним системима су већи.
- Ученици који су се школовали у дуалним системима имају више изгледа да обављају боље плаћене послове од вршњака који завршавају опште образовање

Добар систем стручног образовања и обука заснива се на неколико основних принципа:
а) систем стручног образовања и обука инкорпориран је у националне, регионалне и локалне стратегије економског развоја које повезују понуду и потражњу, а планирање је засновано на континуираном процесу праћења и антиципирању потреба;
б) евидентан је значајан степен самосталности релевантних институција у планирању и реализовању система обука и развијени су потребни калацитети, тако да брзо може да се реагује на реалне потребе тржишта рада и брзе промене у економском развоју на нивоу региона и на националном нивоу;
в) успостављена је сарадња доносиоца одлука, компанија, јавног и привредног сектора, образовних институција, истраживачких организација;
г) систем је флексибилан и успостављен је систем контроле квалитета и сталног напредовања;
д) успостављен је систем подстицаја за компаније да организују континуиране стручне обуке;
ђ) успостављен је континуирани систем обука и напредовања и подстицаја за наставнике у сарадњи са компанијама.

Обука данас, посао сутра

Стопа незапослености младих у Србији је већа од 40%, а забрињава податак да чак 60% незапослених испод 25 година тражи посао дуже од 12 месеци. Један од највећих узрока незапослености младих је недостатак радног искуства!

Поред тога што су незапослени, значајан број младих људи је истовремено и ван процеса образовања и обуке. Број младих који нису запослени, нису су у образовању, нити су укључени у обуке износи око 150 хиљада (19,5% од укупног броја младих старости од 15-24 године).

Послодавци у анкетама о квалификацијама редовно истичу незадовољство образовним програмима који утичу на креирање неогдоварајућих квалификација, као и недостатак практичних знања и радног искуства младих.

Систем средњег стручног образовања у Србији не одговара потребама тржишта рада, али са друге стране не одговара ни афинитетима ученика.

Адекватно образована млада радна снага са друге стране може играти знатну улогу приликом привлачења инвестиција и пројеката који подразумевају отварање нових радних места!

Интерес сваке школе јесте да пружи ученицима адекватно и квалитетно образовање у складу са утврђеним стандардима и принципима.

- Предности квалитетније организоване радне праксе су:**
 - Радна пракса младима омогућава стицање уско стручних вештине и знања!
 - Радна пракса младима омогућава стицање трансверзалних компетенција као што су: тим-ски рад, решавање проблема, предузимљивост!
 - Радна пракса младима омогућава упознавање са функционисањем у пословном окружењу, стицање радних навика и упознавање са радном етиком!
 - Радна пракса младима омогућава да стекну бољу слику о профилу за који се школују и занимањима која ће моћи да обављају!
 - Радна пракса младима омогућава да стекну корисна и применљива знања, почетна радна искуства и контакте са послодавцима!
 - Радна пракса младима омогућава да буду конкурентни својим вршњацима из региона и ЕУ по нивоу оспособљености за обављање посла, спремни на брзо прилагођавање захтевима послодаваца и конкретним радним позицијама, али и отворени за целоживотно учење и управљање каријером!

Законски оквир у Републици Србији

Законом о основама система образовања и васпитања и Законом о средњем образовању и васпитању дефинишу се Циљеви и општи исходи средњег образовања и васпитања (члан 2):

- развој кључних компетенција неопходних за даље образовање и активну улогу грађанина за живот у савременом друштву;
- развој стручних компетенција неопходних за успешно запошљавање;
- оспособљавање за самостално доношење одлука о избору занимања и даљег образовања;
- свест о важности здравља и безбедности, укључујући и безбедност и здравље на раду;
- оспособљавање за решавање проблема, комуникацију и тимски рад;
- поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрасне равноправности, толеранције и уважавања различитости;
- развој мотивације за учење, оспособљавање за самостално учење, самоиницијативе, способност самовредновања и изражавања сопственог мишљења.

Средње образовање и васпитање мора да обезбеди услове да ученици и одрасли постигну опште исходе образовања и васпитања у складу са Законом.

Наставни план и програм доноси се у складу са утврђеним принципима, циљевима и стандардима постигнућа, односно стандардима квалификације. Наставни план и програм садржи и модуле, где модул представља скуп теоријских и практичних програмских садржаја и облика рада функционално и тематски повезаних у оквиру једног или више предмета (члан 6).

Школски програм представља основу на којој сваки наставник и стручни сарадник планира, програмира и реализује свој рад. Школским програмом ближе се одређује начин на који школа образује и васпитава ученике ради стицања знања, вештина и ставова неопходних за даље

образовање и запошљавање, успоставља организациону структуру засновану на тимском раду и одговорности сваког запосленог за остваривање утврђених циљева, као и повезивање са репрезентативним синдикатима и удружењима послодаваца и преузимање свог дела одговорности за развој друштвене средине. Школски програм обухвата све садржаје, процесе и активности усмерене на остваривање принципа, циљева и стандарда постигнућа, и задовољење општих и специфичних образовних интереса и потреба ученика, родитеља, односно старатеља и локалне самоуправе, а у складу са оптималним могућностима школе. Школски програм се доноси на основу наставног плана и програма, односно програма дређених облика стручног образовања, а узимајући у обзир развојни план школе. Школа, у складу са Законом, доноси школски програм, по правилу, на четири године и објављује га најкасније два месеца пре почетка школске године у којој ће почети његова примена. Поједини делови школског програма иновирају се и надограђују у току његовог остваривања (члан 10).

Практичну наставу и професионалну праксу школа може да остварује у сарадњи са привредним друштвом, установом, другом организацијом или другим правним лицем. Начин спровођења практичне наставе и друга питања везана за остваривање практичне наставе уређује министар. Време, начин и услови за остваривање практичне наставе и професионалне праксе утврђују се уговором (члан 30).

Стратешки оквир у Републици Србији

- Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године (2012) предвиђа боље и ефикасније планирање структуре система средњег стручног и високог образовања у складу са потребама тржишта рада. Функције средњег стручног образовања су: стицање иницијалног и континуираног стручног образовања; стицање потребних знања за наставак школовања; стицање квалификација (односно релевантних стручних компетенција) које су препознатљиве и потребне за укључивање у свет рада и омогућују запошљавање односно самостално започињање посла; оспособљавање појединца за процес целоживотног учења; развој креативности, иновативности и предузимљивости појединца. Стратегија развоја образовања у Србији истиче: неопходност развоја система акредитације и сертификације послодаваца код којих се реализује практична настава; доношење законске и подзаконске регулативе за финансијску стимулацију послодаваца у чијим се привредним друштвима реализује практична настава; укључивање бар 10% послодаваца у рад секторских већа, испитних комисија и у реализацију практичне наставе.

У складу са стратешким циљевима, приоритетне активности дефинисане у Акционом плану за реализацију Стратегије развоја образовања до 2020 године су:

- о Стандардизација испита за стицање квалификације
- о Увођење мајсторског образовања
- о Унапређивање система усавршавања наставника у ССОВ
- о Развој програма образовања на основу стандарда квалификација
- о Флексибилна организација наставе
- о Усклађивање мреже стручних школа и понуде образовних програма (профила) са потребама привреде
- о Смањење стопе раног напуштања образовања
- о Укључивање послодаваца у процес програмирања, развоја и реализације ССОВ
- о Успостављање система праћења и вредновања стручног образовања
- о Дефинисање јасне поделе одговорности, улога и задатака свих носилаца управљања у ССО

- Стратегија развоја средњег стручног образовања (2005), као основни циљ стручног образовања и обука поставља: обезбеђивање услова младима и одраслима за усвајање знања, стицање вештина и способности (компетенција), потребних за рад и запошљавање, даље образовање и учење уз уважавање смерница одрживог развоја целокупног друштва. Модернизација и развој стручног образовања и обука, заснивају се на неколико основних принципа: развој партнерстава, децентрализација, једнакост, отвореност и флексибилност, програмска и институционална разноврсност, одрживи развој, професионализација рада наставника и сарадника, усмереност на исходе учења.

- Стратегија каријерног вођења истиче значај веће оријентације образовања на послове које треба да обављају ученици и студенти када се запосле. То директно утиче на развој образовања заснованог на исходима учења као основној компоненти вредновања на тржишту рада и у привреди. У оквиру таквог схватања каријере и сам процес каријерног вођења и саветовања представља: системску иновацију – јер се кроз овај процес школа приближава социјалним партнерима и окреће образовању заснованом на исходима; институционалну иновацију – јер битно може да утиче на организацију и положај образовне установе у локалној средини, али и да промени начин управљања образовном